

תלמוד לומר [דברים כה, טו]: "איפה שלמה" שצריך שתהא האיפה שלימה, כדי שלא יבואו לידי רמאות, ואם ישנו ממנהג המקום, אפילו אם מוחלים זה לזה, יש לחשוש שמא יראו אותם אחרים ויאמרו כך המנהג, ויבואו לידי רמאות.

ומנין שאם אמר המוכר: הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו לקונה מן הרמים כנגד שיעור המחק, והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו לקונה על הרמים כנגד שיעור תוספת הגודש, שבאופן זה אין חשש לרמאות שמא יראו אחרים ולא ידעו ששינה, כיון שרואים שהוא משנה את סכום המחק לפי שיעור המחק או הגודש, מנין שאין שומעין לו אף באופן זה?

תלמוד לומר [דברים כה, טו]: "איפה שלמה וצדק יהיה לך", ודורשים מ"וצדק" שאף באופן זה לא ימדוד, אלא ימדוד ב"צדק" כמנהג המקום, כי אף זה יכול לבוא לידי רמאות, שיכול להיות אחד שיראה את המדידה ולא יראה את התשלום ולא ידע ששינה הלוקח בתשלום, ויחשוב שכך מנהג המקום.

תנו רבנן: מנין שאין מעיינין לשקול במאזנים בשוה — עין בעין, במקום שמכריעין את כף המאזנים טפח לטובת הלוקח, ואין מכריעין את כף המאזנים לטובת הלוקח במקום שמעיינין לשקול עין בעין?

תלמוד לומר: "אבן שלמה", שהמשקל [ה"אבן"] צריך להיות שלם, כפי הנהוג

וקלן בשמונה — מ"ואם בחקותי תמאסו" [ויקרא כו, טו], המתחיל באות וי"ו, עד "ואת חקותי געלה נפשם" [שם מג], המסתיים באות מ"ם, אם כן הקללות כוללות רק את האותיות מו"ו ועד מ"ם, דהיינו שמונה אותיות.

ואילו משה רבינו ברכן את ישראל בשמונה אותיות, וקלן בעשרים ושתים אותיות.

כיצד? ברכן בשמונה אותיות —

ט9-א מ"והיה אם שמוע תשמע" [דברים כח, א] המתחיל באות וי"ו ועד "לעברם" [שם יד], המסתיים באות מ"ם, דהיינו שמונה אותיות.

וקלן בעשרים ושתים אותיות — מ"והיה אם לא תשמע בקול ה'" [דברים כח, טו] המתחיל באות וי"ו עד "ואין קונה" [שם טט], המסתיים באות ה"א, אם הולכים כסדר מהאות וי"ו וחוזרים ומגיעים עד האות ה"א, הרי עוברים על כל אותיות האל"ף ב"ת דהיינו עשרים ושתים אותיות.

שנינו במשנה: מקום שנהגו למוד כנסה אין מודדים במידה דקה [קטנה], למחוק — לא יגדוש, לגדוש — לא ימחוק.

(סימן להלכות הבאות: אין מעיינין ואין גודשין באגודמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה.)

תנו רבנן: מנין שאין מוחקין במקום שגודשין, ואפילו מוחל הקונה ואין גודשין במקום שמוחקין, ואפילו מוחל המוכר (1)?

1. כך פירש הרשב"ם, אבל בשיטה מקובצת פירש שמדובר בלא מחילה, ובאור זרוע הביא

באותו מקום, לא פחות ולא יותר, כדי שלא יבואו לידי רמאות.

ומנין שאם אמר המוכר: הריני מעיין את מאזני המשקל במקום שמכריעין את כף המאזנים לטובת הלוקח ולפחות לו ללוקח מן הרמים כשיעור ההכרעה. והריני מכריע את הכף לטובת הלוקח במקום שמעינין את מאזני המשקל, ולהוסיף לו ללוקח על הרמים שישלם את תוספת ההכרעה. שניכר בשינוי התשלום ששינה ממנהג המקום, מנין שאין שומעין לו לעשות כן?

תלמוד לומר: "אבן שלמה וצדק", שאף באופן זה לא ימדוד, אלא ימדוד ב"צדק" כמנהג המקום, כי אף זה יכול לבוא לידי רמאות, שיכול להיות אחד שיראה את המדידה ולא יראה את התשלום ולא ידע ששינה הלוקח בתשלום, ויחשוב שכך מנהג המקום.

אמר רב יהודה מפורא: לדרוש את הפסוק [דברים כה, יד] "לא יהיה בביתך איפה ואיפה" בדרך הדרש. "לא יהיה לך בביתך" ממון, וסופך להיות עני שאין לו דבר בבית, מה טעם? משום שעסקת במסחר באופן של "איפה ואיפה".

"לא יהיה לך בכיסך" ממון, מה טעם? משום שהיה לך בכיסך "אבן ואבן".

אבל אם תנהג בדרך של "אבן שלמה וצדק" אז יהיה לך ממון. כמו שאמרו [נדה ע, ב]: מה יעשה אדם ויתעשר, ישא ויתן באמונה.

וכן אם אם תנהג בדרך של "איפה שלמה וצדק" אז יהיה לך ממון.

תנו רבנן: כתוב [דברים כה יג]: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וגו' אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו'", ויכול היה להיות כתוב: "לא יהיה לך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק", מהכתוב המיותר אנו דורשים, מלמד שמעמידין אגרדמין למדות, ממונים להלקות ולענוש את המרמים במידות.

ואין מעמידין אגרדמין לשערים, ממונים לפקח על המחירים שלא ימכרו ביוקר, כיון שהקונים מעצמם ילכו לאחר המוכר בזול, ועל כרחו יצטרך להוזיל את המחיר.

מעשה: דבי נשיאה אוקימו בבית הנשיא העמידו אגרדמין בין למדות בין לשערים, אמר ליה שמואל לקרנא תלמידו, פוק תני להו צא ושנה להם: מעמידין אגרדמין למדות, ואין מעמידין אגרדמין לשערים.

נפק דרש להו יצא קרנא ודרש להם: מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים.

נודע הדבר לשמואל, אמר ליה שמואל לקרנא: מה שמך? אמר לו: קרנא, אמר לו שמואל: תיפוק ליה קרנא בעיניה, תצא לו קרן בעיניו.

ומחמת קללתו של שמואל אכן נפקא ליה קרנא בעיניה, יצאה לו קרן בעיניו, כלומר, צמח לו גידול של בשר על עינו(2).

נוספת, שבגמרא [שבת קח א] מובא: שכאשר עלה רב מבבל בא קרנא לתהות על קנקנו, וקלל אותו רב באותו לשון, שתצא לו קרן בעיניו.

בזה ב' שיטות אם מועילה מחילה.

2. הרשב"ם מפרש שקרנא נענש גם מחמת סיבה

חצי, ורבע ליטרא, שבית דין קדמונים תיקנו, שלא לעשות משקולות אחרות, כדי שלא יבואו לרמות ולהטעות את הלקוחות בשיעור המשקולות. ואם צריך לשקול מידה הפחותה מרבע ליטרא, ישקול לו במטבעות.

תנו רבנן: היה הקונה מבקש ממנו משקל של שלשה רבעי ליטרא, ואין אבן משקל שגודלה שלושה רבעים, לא יאמר לו הקונה: שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת, כל רבע ליטרא בפני עצמו, מפני שהמוכר אינו יכול לשקול במדויק, וצריך להוסיף לו על המשקל, ונמצא המוכר מפסיד, שצריך להוסיף לו על כל שקילה ושקילה, אלא שוקל המוכר אבן במשקל ליטרא בכף מאזניים אחת, ומניח אבן במשקל רביעי ליטרא בכף השניה יחד עם הבשר הנמכר, כך ששוקל את שלושת רבעי ליטרא הבשר בבת אחת.⁽³⁾

תנו רבנן: היה הקונה מבקש ממנו משקל של עשר ליטרין, לא יאמר לו הקונה: שקול לי אחת אחת והכריע בכל שקילה, משום שבכל הכרע תמיד נוסף מעט, ויש בכך הפסד למוכר, אלא שוקל לו כולן בבת אחת, ונותן הכרע אחד לכולן.

תנו רבנן:

ואיהו, קרנא, ששינה מדברי רבו, כמאן סבר?

הוא סבר, כי הא דאמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשעריב, מפני הרמאין, שממתינים עד שימכור אותו המוכר בזול, ואחר כך מוכרים ביוקר.

פירוש נוסף: מפני הרמאים — המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו על המידה, או שהם שמים את החטים מהסוג המשובח יותר בחבילה מבחוזן, ובתוך החבילה שמים מהסוג הגרוע, או כל מיני רמאויות אחרות.

תנו רבנן: היה הקונה מבקש ממנו מהמוכר לקנות במשקל ליטרא — שוקל לו המוכר באבן משקל השוקל ליטרא, ואם ביקש הקונה לקנות חצי ליטרא — שוקל לו באבן משקל של חצי ליטרא, רביע ליטרא — שוקל לו רביע ליטרא.

מאי קא משמע לן? הרי ודאי, במידה שקונה, שוקל לו המוכר.

ומתריצין, הבריייתא באה להשיענו: דמתקנינן מתקלי עד הכי, שמתקנים לו משקולות רק בשיעורים אלו של ליטרא,

3. הרשב"ם מפרש שמדובר במקום שאין מכריעים את כף המאזנים בשיעור טפח, אלא מוסיפים תוספת בנפרד אחרי השקילה, כי אם מכריעים את כף המאזנים, נמצא שהמוכר נותן הכרע גם עבור אבן המשקל הנמצא יחד עם הבשר, אלא במקום שמכריעים, המוכר מניח אבנים במשקל מדויק של שלושת רבעי ליטרא, בכף אחת, כך שבכף השניה מניח רק את הבשר,

ואז נותן לו תוספת בהכרעת הכף. אבל במקום שאין מכריעים את כף המאזנים, מבואר ברמב"ם [גניבה ח' ט'] שלא ישים חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת, שמא יפול רביע הליטרא, ואין הלוקח רואהו, אלא יעשה כמו שכתוב בגמרא, ישים את הליטרא בכף המאזנים, ואת הבשר יחד עם רביע ליטרא בכף השניה. וכן פסק השו"ע [ח"מ רלא יד]

מה הן מידותיו של המאזנים:

במאזנים המיועדים לשקילת דברים כבדים, **נפש מאזנים**, החלק העליון שבה תלויים המאזניים – צריכה להיות **תלויה באוויר** רחוקה מהתיקרה ג' **טפחים**, כדי שהמאזנים לא יגע בתיקרה כשיכריע את הכף לטובת הלוקח⁽⁴⁾. **וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים**, כדי שכף המאזנים לא יגע בארץ כשמכריע.

וקנה, משני צידיו תלויות כפות המאזניים. **ומתנא שלה**, החבל שבו תלויה כל כף במאזנים, צריכים להיות ביחד באורך **שנים עשר טפחים**, ד' טפחים הקנה⁽⁵⁾, וד' טפחים כל אחד מהחבלים התלויים בשני ראשי הקנה, שאם שיעורם פחות, המאזנים אינם מכריעים שיעור מועט, כיון שהם נושאים בהם משקל גדול.

ושל צמרים, המוכרים צמר במשקל, **ושל זגגין**, המוכרים כלי זכוכית – משקלן מועט יותר, ואינם צריכים מאזנים גדולות כל כך, אלא שיעור המאזנים שהם צריכים, שתהא **תלויה באוויר** רחוקה מהתיקרה **שני טפחים**, **וגבוהה מן הארץ שני טפחים**, **וקנה ומתנא שלה** ביחד צריכים להיות באורך ט' **טפחים**, ג' טפחים הקנה, וג' טפחים כל אחד מהחבלים התלויים בשני ראשי הקנה.

ושל חנווני ושל בעל הבית, שהם שוקלים במשקל קטן יותר, שיעור המאזנים שהם צריכים, שתהא **תלויה באוויר** רחוקה מהתיקרה **טפה**, **וגבוהה מן הארץ טפה**, **וקנה ומתנא שלה** ביחד צריכים להיות באורך **שישה טפחים**, ב' טפחים הקנה, וב' טפחים כל אחד מהחבלים התלויים בשני ראשי הקנה.

ושל טורטני, צורף המוכר זהב וכסף, ששוקל במשקל קטן יותר, שיעור המאזנים שהוא צריך, שתהא **תלויה באוויר** רחוקה מהתיקרה **שלש אצבעות**, **וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות**⁽⁶⁾, **וקנה ומתנא שלה איני יודע**, באיזה אורך הם צריכים להיות.

בכל מידות המאזנים המובאות בברייתא, מבואר בהן למה הן מיועדות, חוץ מהמאזנים הראשונות, **ואלא** הן קמייטא המאזנים הראשונות הגדולות שהביאה הברייתא, **דמאי?** למה הן מיועדות.

ט9-ב

אמר רב פפא: מאזנים אלו **דיגרומי**, של נפחים הן, ששוקלים בהן משקלות כבדים של מתכות.

אמר רבי מני בר פטיש: כדרך שאמרו **לענין איפורן**, שאסור לשקול בהן אם לא נעשו כפי המידות האמורות בברייתא, כך

4. לדעת הרשב"ם, כיון שנושא משקל כבד צריך להכריע יותר מטפח לטובת הלוקח, ועיין בהערה לקמן שיש בזה מחלוקת.

5. כך פירש הרשב"ם, והקשה המהרש"ל אם הקנה עצמו הוא רק ד' טפחים, מדוע צריך להרחיק את המאזנים מהתיקרה ג' טפחים, הרי אף אם יהיה רק מרחק של ב' טפחים לא יגע

4. לדעת הרשב"ם, כיון שנושא משקל כבד צריך להכריע יותר מטפח לטובת הלוקח, ועיין בהערה לקמן שיש בזה מחלוקת.

5. כך פירש הרשב"ם, והקשה המהרש"ל אם הקנה עצמו הוא רק ד' טפחים, מדוע צריך להרחיק את המאזנים מהתיקרה ג' טפחים, הרי אף אם יהיה רק מרחק של ב' טפחים לא יגע

6. פירש הרשב"ם: אף על פי שאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות, לא אמרו שצריך להכריע טפח אלא בשקילת בשר ושאר מיני